

ОБЕЗДОМЉЕНА ЗНАЧЕЊА

Анђелко Анушић, *Пре Блеска, а њосле Олује*, „Прометеј”, Нови Сад 2012

Тема која већ скоро две деценије стидљиво опседа нашу стварност на нов начин налази свог израза у једном новом књижевноуметничком захвату. Збирка кратких приповедака Анђелка Анушића *Пре Блеска, а њосле Олује* прати тај тематски траг чије се семе заметнуло и разрасло у прозама Јована Радуловића, особито у збирци *Од Огњене до Благе Марије*. Из поређења самих наслова тих прозних остварења види се да су увезани сличношћу која се темељи на насловном одређењу једног конкретного временског периода, омеђеног називима војних акција, у првом случају, односно уоквиреног црквенокалендарским граничницима, у другом. На такве начине остваривана метафоризација упућује на конкретизацију догађаја унутар третираног временског оквира – прогон српског живља са простора некадашње Републике Српске Крајине у ломним месецима лета 1995. Оно што, пак, чини разликотворни елемент између, не само ова два наслова, већ и њима наслућеним поступцима у приступу тематско-мотивској супстанци, тиче се значаја и импликацијских резултанти ових историјских догађаја у односу на целокупну националну културу, па и на начин на који ће се остварити као основ за књижевноуметничко обликовање. Тако догађаји између Огњене и Благе Марије, који нису примарна референца Анушићевог приповедача, постају не само имплицатори и условитељи потоњих судбина фрагментарно захваћених овим прозним надахнућем, већ и тачка преосмишљавања целокупног низа елемената који су кроз историју креирали стварност историјско-социјалних односа на поменутом геопростору, али и стварност једне културе. Осим што се, дакле, у овој прози испотиха указују као двосмерни смисаони озрачителји свег националног историјског бивствовања, оног пре Блеска, и оног после Олује, ови догађаји, на овај начин позиционирани у структури ове прозе, попримају и ознаке табуа једне културно-историјске свести. Табуа чије историјско разрешење постмодерни дискурс не може да савлада, па га оставља на милост и немилост литерарном сажвакавању.

У кључу тог литерарног хватања у коштац са проблемима које историја није решила, могла би се посматрати и појава, за овако конципирану збирку приповедака неубичајених, документаристичких упутница у фуснотама. Као да се не жели само потцртати документарна и стварносна основа ове прозе, већ се та документаристичка гигања појављују као неумитни подржалац веродостојности једног литерарног израза чији је имагинативни свет чврстим спонама везан за своју стварносну инспирацију. Или је језик постао превише слаба утеха и забран размерама бесмисла и заборавља, па приповедачки чин тражи ослонац у позадини аутора који су описивали прилике које су у претходним раздобљима

сукцесивно утирале пут предмету његовог књижевног захвата, догађајима о којима је реч.

С друге стране, тачка у којој литерарност ове прозе достиже свој пуни капацитет је оно место на којем се више не говори само о обездомљеним протагонистима у виду људских ликова и колектива, већ се указује на, дословце, *обездомљене појмове и значења* у једној ванредно изведеној сцени у којој се нуди слика намере културног затира, уништених књига, све самих наслова – носилаца једне културе (или макар носилаца оних њених вредности које су се у њеној традицији сматрале за врховне). То место на коме се истичу обездомљени појмови и значења као метафора релативизације укупне националне културне, историјске, духовне семантике указује се као она вредносна спона ове прозе која је повезује са акутним проблемима битисања националне културе. Тиме се и полом једног дела националног бића (оног са простора Крајине) узноси на ниво општег значаја, а његовој се трагедији дају обриси укупног националног слома.

Оно што би се могло сугерисати поетичкој перспективи у којој стоји ова књига тиче се могућности да је у макар једном приповедном захвату кратке форме могла да се косне судбине оног малог броја припадника изгнаничког народа који се вратио и остао да живи на свом простору. Јер, над тим се судбинама, а за то постоје сведоци, понављају познати процеси вођени новим механизмима посвајања туђе националне културе и идентитета. И у тој могућности чини се, било би простора за остварење свих поетичких потенцијала, од лирских до иронијских, који се иначе налазе у овој прози, и успешно остварују у судару стварносне супстанце и пишчеве имагинације. Или је тај захтев ипак сам по себи довољан изазов за једну нову литерарну обраду?

Лука БАЉ